

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-10>

УДК 336.14

ПРОЗОРІСТЬ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАПОБІГАННЯ ФІСКАЛЬНОМУ ПОПУЛІЗМУ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ

TRANSPARENCY OF FISCAL POLICY AS A TOOL TO PREVENT FISCAL POPULISM IN THE SPHERE OF SOCIAL EXPENDITURES

Петленко Юлія Володимирівнакандидат економічних наук, запрошений дослідник,
Копенгагенська бізнес-школаORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5984-5145>**Petlenko Yuliia**

Copenhagen Business School

Стаття присвячена проблемі фінансового популізму у сфері соціальних видатків та визначенню ролі прозорості бюджетної політики у забезпеченні фінансової стійкості держави. Надано робоче визначення фінансового популізму як політично мотивованого розширення соціальних зобов'язань без належного ресурсного покриття і без оцінки довгострокових наслідків. Проаналізовано чинники виникнення в Україні: низька підзвітність, непрозорість даних, передвиборчі бюджетні цикли, дисбаланси ЄСВ. Узагальнено рекомендації МВФ, OECD та Європейського парламенту щодо відкритих даних, незалежного аудиту та середньострокового планування. Показано, що прозорість бюджету знижує простір для політичних маніпуляцій і підвищує ефективність соціальної політики. Обґрунтовано доцільність впровадження показників результативності для всіх програм соціальної підтримки та створення цифрової системи публічної звітності.

Ключові слова: бюджетна прозорість, фінансовий популізм, соціальні видатки, фінансова стійкість, соціальна політика, публічна підзвітність.

The article examines fiscal populism in social expenditures and defines fiscal transparency as a key institutional instrument for preventing politically motivated budget decisions that weaken long-term sustainability and fiscal discipline. It conceptualizes fiscal populism as the expansion of social commitments or reduction of taxes and social contributions without reliable financing, forecasting, or evaluation of fiscal effects. The study identifies the main drivers in Ukraine: weak institutional accountability, limited disclosure of program data, electoral budget cycles that amplify pre-election transfers, and imbalances caused by ad hoc changes to the Unified Social Contribution. Drawing on the IMF Fiscal Monitor 2025, OECD fiscal governance guidance, and European Parliament analytical studies, the paper summarizes international recommendations on open budget data, independent audit, medium-term frameworks, and citizen participation in oversight. Using qualitative document analysis and comparative policy assessment, it links transparency tools with measurable reductions in wasteful or non-targeted social spending. The findings highlight that transparency limits discretion for short-term political giveaways through publication of program baselines, standardized cost-benefit appraisals, digital registers of recipients with ex-post verification, and parliamentary hearings based on performance indicators. The Ukrainian case shows that fragmented reporting and weak public communication allow fiscal populism to persist even under fiscal pressure. The article concludes that transparent planning and execution – supported by open data platforms, machine-readable reports, and cross-checks with social insurance funds – raise the political cost of unfunded promises and steer public debate toward evidence rather than slogans. Practical steps include medium-term ceilings, publication of distribution formulas, disclosure of contingent liabilities, uniform audit trails, and annual public evaluations to align social protection with fiscal responsibility and sustainable post-war recovery.

Keywords: fiscal transparency, fiscal populism, social expenditures, financial sustainability, fiscal discipline, public accountability.

Постановка проблеми. Фіскальний популізм залишається одним із головних ризиків для публічних фінансів країн із перехідною економікою, зокрема України. Його сутність полягає у схильності політичних лідерів ухвалювати рішення про збільшення соціальних видатків або зменшення податкового навантаження задля короткотермінової політичної підтримки, не враховуючи наслідків для довгострокової бюджетної стійкості [1]. Такі рішення формують ілюзію соціального добробуту, але спричиняють наростання боргового навантаження, послаблення фіскальної дисципліни та зниження довіри до державних інститутів [7].

В українських умовах прояви фіскального популізму посилюються обмеженням рівнем прозорості бюджетного процесу. Неповна відкритість інформації щодо використання коштів соціальних фондів, відсутність результативних показників бюджетних програм і слабка інституційна підзвітність створюють сприятливі умови для політичних маніпуляцій і неефективного розподілу ресурсів [4; 6; [11]. Як наслідок, соціальна політика втрачає стратегічний характер, а фіскальні рішення дедалі більше визначаються електоральними цілями, а не економічною доцільністю.

За таких умов актуальним завданням є розроблення інструментів, які б забезпечили баланс між соціальною підтримкою населення та фінансовою стійкістю держави. Прозорість бюджетної політики виступає одним із найефективніших механізмів запобігання фіскальному популізму, адже забезпечує відкритість даних, підзвітність посадових осіб і можливість суспільного контролю за розподілом коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми фіскального популізму та забезпечення прозорості бюджетної політики привертають увагу багатьох зарубіжних учених, зокрема представників теорії публічних фінансів і політичної економії, таких як Р.А. Мюсґрейв [7], Т. Перссон [9], Г. Табелліні [1; 9], А. Алезіна [1], А. Брендер [2], А. Дразен [2, 3] та інші. У їхніх дослідженнях розкрито взаємозв'язок між якістю інститутів, виборчими циклами та проциклічністю фіскальної політики, а також підкреслено значення фіскальної відповідальності як основи макроекономічної стабільності. Значний внесок у розвиток проблеми зробили міжнародні організації, зокрема МВФ [5], ОЕСР [8] та Європейський парламент [4], які акцентують на

важливості відкритості й підзвітності бюджетного процесу для підвищення ефективності розподілу ресурсів. На національному рівні питання впливу прозорості на стійкість соціальних видатків досліджують українські вчені, серед яких І. О. Лютий [6], Ю. В. Петленко [6; 12], Т. В. Підлісна [13], Н. М. Ткаченко [14] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, залишається низка питань, що потребують подальшого розвитку. Зокрема, недостатньо розроблено методологічні підходи до вимірювання фіскального популізму у розрізі соціальних програм, а також практичні інструменти оцінки впливу прозорості на якість розподілу соціальних ресурсів. Відсутні інтегровані моделі, які б поєднували показники бюджетної відкритості, фіскальної дисципліни та політичних стимулів у рамках єдиного аналітичного підходу.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні ролі прозорості бюджетної політики як інструменту запобігання фіскальному популізму у сфері соціальних видатків та розробленні практичних рекомендацій щодо підвищення підзвітності й ефективності управління публічними фінансами.

Завдання дослідження підпорядковані досягненню поставленої мети і спрямовані на аналіз природи фіскального популізму та його впливу на соціальні видатки, визначення взаємозв'язку між рівнем бюджетної прозорості та політично мотивованими фіскальними рішеннями, узагальнення міжнародного досвіду впровадження механізмів відкритості у публічних фінансах, а також формулювання пропозицій державної політики, спрямованих на мінімізацію ризиків фіскального популізму, зміцнення фіскальної дисципліни та забезпечення балансу між соціальною підтримкою населення і бюджетною стійкістю держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фіскальний популізм у сучасних публічних фінансах визначається як сукупність політичних рішень, спрямованих на короткотермінове підвищення суспільної підтримки шляхом розширення соціальних видатків або зниження податкових надходжень без належного урахування бюджетних обмежень. У цій статті термін «фіскальний популізм» використовується для позначення форми політичного управління, що поєднує електоральну мотивацію з фіскальними ризиками та створює ілюзію соціальної турботи без фінансової стійкості [1; 5].

У межах дослідження фіскальний популізм розглядається крізь призму трьох взаємодоповнюючих підходів – інституційного, політико-економічного та поведінкового, що дозволяє охопити як структурні [2], так і психологічні передумови його виникнення [3].

З позицій інституційного підходу фіскальний популізм є наслідком низької якості бюджетного управління, обмеженої парламентської підзвітності та непрозорих процедур розподілу соціальних коштів. Ключову роль відіграють відсутність незалежного аудиту, слабка участь громадян у контролі за бюджетом та домінування виконавчої влади у фінансовому плануванні [3; 4; 8].

Політико-економічний підхід пояснює це явище через логіку виборчих циклів, коли урядові рішення орієнтовані на короткострокові електоральні вигоди, а не на довгострокову фіскальну стабільність [2].

Поведінковий аспект підкреслює роль суспільних очікувань: громадяни схильні підтримувати обіцянки миттєвого добробуту навіть ціною майбутніх ризиків боргового навантаження [12]. Узагальнюючи зазначені підходи, можна зробити висновок, що фіскальний популізм формується у взаємозалежному колі між політичними стимулами, інституційною слабкістю та поведінковими упередженнями виборців.

В умовах України фіскальний популізм проявляється у вигляді передвиборчих рішень про підвищення соціальних стандартів, розширення трансфертів, зниження ставок ЄСВ або ПДФО без відповідного фінансового покриття [3; 7; 12]. Такі рішення часто реалізуються без попередньої оцінки впливу на дефіцит бюджету чи стійкість соціальних фондів, що свідчить про відсутність системи фіскальної відповідальності.

Так, реформа 2016 року із суттєвим зменшенням єдиного соціального внеску мала на меті стимулювати детінізацію доходів, але фактично призвела до зростання дефіциту Пенсійного фонду на понад 50 млрд грн і зниження фіскальної стійкості системи [10].

Однією з ключових причин вразливості фіскальної системи України є недостатній рівень бюджетної прозорості. Незважаючи на формальне впровадження відкритих даних через портали E-Data, Spending.gov.ua та систему «Відкритий бюджет» [11], ці інструменти залишаються фрагментарними, без інтеграції у процес прийняття рішень. Відсутність незалежної верифікації даних і регулярних публічних звітів про результати виконання соціальних програм створює інформаційний вакуум, який може бути використаний для політичних маніпуляцій [6; 10; 12]. Таким чином, у межах цього дослідження прозорість бюджетної

Рис. 1. Структурна модель взаємозалежностей, що зумовлюють фіскальний популізм

Джерело: сформовано автором

політики визначається як ступінь відкритості, підзвітності та участі громадськості у формуванні, виконанні й контролі бюджетних рішень [6]. Вона є протилежністю фіскальному популізму, адже формує простір, де політичні обіцянки перевіряються на основі публічних даних, а рішення підлягають незалежній оцінці [8]. Зміцнення прозорості передбачає не лише публікацію бюджетної інформації, але й створення інституційних механізмів оцінки ефективності видатків, що унеможливує приховане збільшення витрат за політичними мотивами.

Бюджетна відкритість забезпечує формування об'єктивної інформаційної бази для суспільного контролю. Згідно з IMF [5], країни з інтегрованими системами звітності та незалежними фіскальними радами демонструють нижчий рівень дефіциту бюджету (в середньому 1,7 % ВВП) і меншу волатильність соціальних програм, а це означає, що прозорість є не лише інструментом запобігання корупційним практикам, але й механізмом підвищення ефективності соціальної політики та відновлення довіри до публічних інститутів.

На рисунку 2 простежується чітка низхідна тенденція кумулятивного показника відкритості бюджету – від Болгарії та Молдови до України. Це свідчить, що навіть за подібного рівня економічного розвитку країни суттєво різняться за якістю бюджетного управління.

Найвищі значення прозорості демонструють Болгарія та Молдова, які мають усталені

механізми публічного звітування. Середній рівень спостерігається у Польщі, Чехії та Словаччині, де поєднано технічну відкритість із обмеженою участю громадськості. Найнижчі значення показують Угорщина, Румунія, Вірменія та Україна, де громадський контроль залишається слабким, а доступ до детальної бюджетної інформації – обмеженим. Тож, на основі аналізу країн Центрально-Східної Європи (рис. 2) можна побачити, що низький рівень бюджетної відкритості, як правило, поєднується з вищими фіскальними ризиками та слабкими механізмами громадського контролю. Однак для розуміння того, які інституційні чинники забезпечують стійкість фіскальної політики, доцільно звернутися до порівняння з країнами Західної Європи, де системи бюджетного управління вже пройшли етапи інституціоналізації прозорості та публічного аудиту.

Щоб перевірити цю закономірність у ширшому європейському контексті, доцільно порівняти показники країн із більш усталеними демократичними традиціями та високим рівнем державної спроможності.

Саме тому подальший аналіз (рис. 3) зосереджується на країнах із високим рівнем демократичного врядування та розвиненою культурою звітності. Це дозволяє показати еволюцію прозорості як елементу політичної зрілості, що перетворює фіскальну політику з інструмента популізму на механізм відповідального управління. На рисунку 3 відобра-

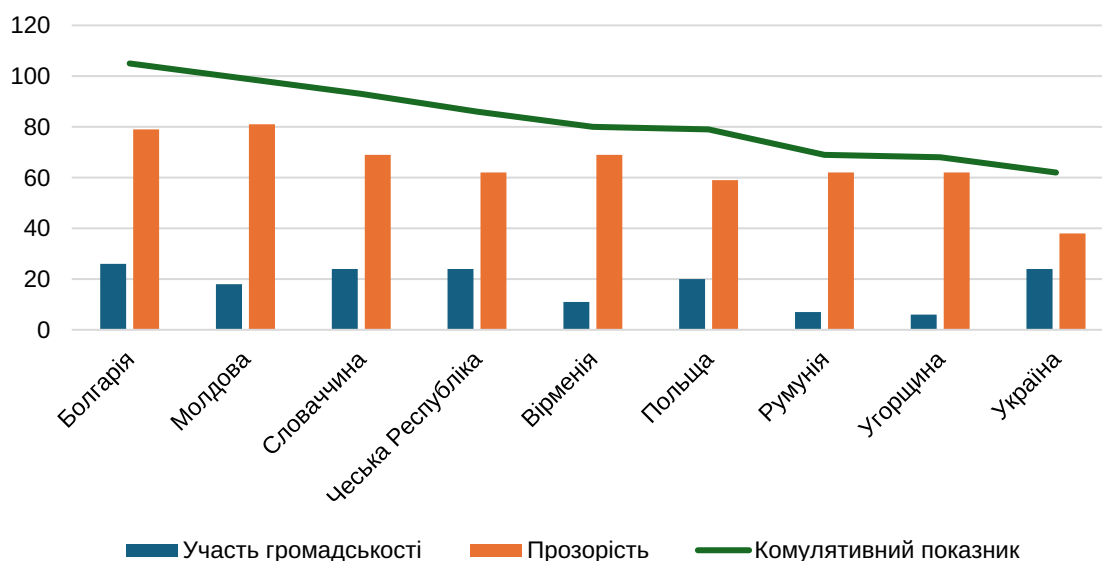

Рис. 2. Взаємозв'язок між рівнем бюджетної прозорості, участю громадськості та сукупним індексом відкритості бюджету в країнах Центрально-Східної Європи

Джерело: сформовано на основі даних Open Budget Survey <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2023/ukrainema> IMF Fiscal Monitor, 2025

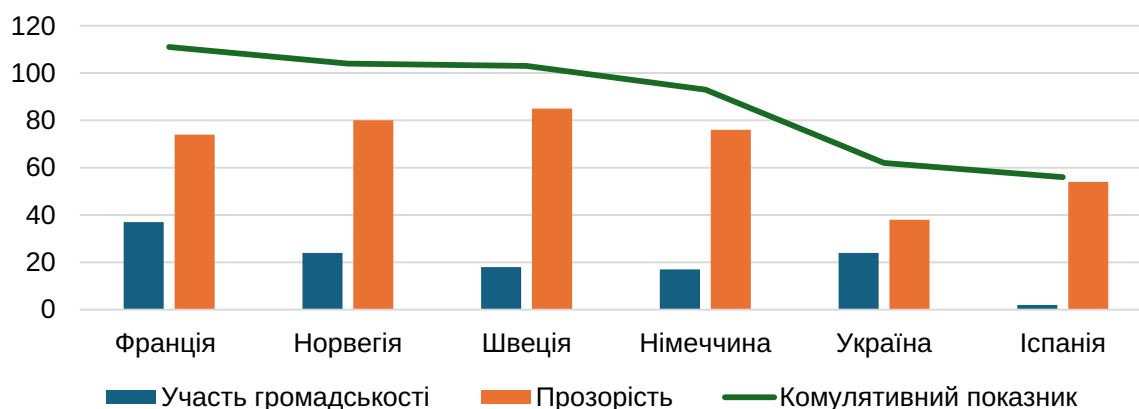

Рис. 3. Порівняння рівня бюджетної прозорості, участі громадськості та кумулятивного показника відкритості у країнах Західної Європи та Україні

Джерело: сформовано на основі даних Open Budget Survey <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2023/ukrainema> IMF Fiscal Monitor, 2025

жено співвідношення між рівнем прозорості бюджетного процесу, участю громадськості та кумулятивним індексом відкритості у вибірці європейських країн. Найвищі показники прозорості демонструють Швеція, Норвегія та Франція, що мають добре розвинені системи відкритого урядування та публічного звітування. Німеччина дещо поступається за участю громадськості, проте зберігає високий загальний рівень прозорості.

Оскільки аналіз даних, поданих на рис. 2 і 3, показує, що прозорість бюджетного процесу безпосередньо пов'язана з якістю фінансового управління, можна стверджувати, що в країнах Центрально-Східної Європи, таких як Польща, Чехія та Словаччина [5], де запроваджено механізми публічного аудиту та парламентського нагляду, рівень бюджетної відкритості є вищим, а дефіцит – стабільно нижчим. Саме це свідчить, що інституційна підзвітність формує середовище фінансової дисципліни, тоді як в Україні, Румунії та Угорщині [5], нижчі індекси прозорості поєднуються з вищим борговим навантаженням і періодичними фінансовими дисбалансами.

Такий контраст виявляє структурну закономірність фінансового популізму: там, де обмежена прозорість і слабкий суспільний контроль, політики схильні ухвалювати короткострокові, електорально вмотивовані рішення – підвищення соціальних виплат, субсидій чи пільг – без належного фінансового обґрунтування. У результаті зростає бюджетний дефіцит, а політичний цикл починає домінувати над фінансовим плануванням.

Прозорість виступає інституційним фільтром проти фінансового популізму. Вона

зменшує простір для маніпуляцій, оскільки кожне бюджетне рішення стає публічно перевірним і фінансово верифікованим. Саме тому подальший аналіз зосереджується на українському кейсі – щоб простежити, як коливання соціальних видатків [14] можуть відображати не лише економічні обмеження, а й прояви політичної доцільності у фінансовій політиці. Дані представлені в таблиці 1 показують, що після пікового збільшення соціальних видатків у 2024 році спостерігається поступова стабілізація, а подекуди – відносне скорочення фінансування.

Така траєкторія може інтерпретуватися як спроба уряду перейти від популістських соціальних рішень до моделі контрольованої фінансової адаптації [7; 12; 14]. Проте за відсутності незалежної фінансової ради та прозорого механізму моніторингу соціальних програм ці зміни залишаються вразливими до політичних впливів.

Така траєкторія може інтерпретуватися як спроба уряду перейти від популістських соціальних рішень до моделі контрольованої фінансової адаптації. Проте за відсутності незалежної фінансової ради та прозорого механізму моніторингу соціальних програм ці зміни залишаються вразливими до політичних впливів.

Отже, бюджетна відкритість у контексті України стає не лише показником підзвітності, а й захисним механізмом від фінансового популізму, який здатен переводити короткострокові політичні гасла у довгострокову бюджетну кризу.

Висновки. Узагальнення результатів проведеного дослідження засвідчує, що фінансь-

Таблиця 1

**Соціальні видатки у 2023–2027 роках у розрізі головних розпорядників
бюджетних коштів, млрд грн**

Головний розпорядник коштів	2023 рік (факт)	2024 рік (план)	2025 рік (прогноз)	2026 рік (прогноз)	2027 рік (прогноз)
Мінсоцполітики	453,4	470,3	425,1	425,2	425,2
МОЗ	176,7	199,0	187,1	186,5	186,5
МОН	49,0	60,7	53,7	53,2	53,2
Мінветеранів	7,0	13,6	5,8	5,8	5,8

Джерело: бюджетна декларація на 2025-2027 роки

ний популізм у сфері соціальних видатків є не епізодичним, а системним явищем, притаманним державам із низьким рівнем бюджетної підзвітності та політичною фрагментованістю. У контексті України він формується на перетині політичної доцільності, соціального тиску та інституційної слабкості системи бюджетного контролю. Наслідками цього стають структурний дефіцит соціальних фондів, нераціональний перерозподіл ресурсів і зростання боргового навантаження, що обмежує потенціал довгострокового розвитку та підриває довіру до урядових інституцій.

Проведений теоретико-емпіричний аналіз довів, що прозорість бюджетної політики виконує роль інституційного антипопулістичного фільтра, який мінімізує вплив політичного циклу на фінансові рішення. Відкритість і підзвітність бюджетного процесу трансформують соціальні обіцянки у фінансово під-

тверджені зобов'язання, підвищують ефективність контролю за розподілом ресурсів і зміцнюють довіру громадян до держави.

Як показали результати аналізу, зростання прозорості корелює зі зниженням фінансових ризиків і стабілізацією структури видатків. Країни Центрально-Східної Європи, які інституціоналізували практики відкритого звітування, незалежного аудиту та громадського моніторингу, продемонстрували меншу волатильність соціальних програм та нижчий рівень бюджетного дефіциту. Для України це означає, що підвищення публічності бюджетних рішень, створення незалежної фінансової ради та запровадження оцінювання ефективності програм (performance-based budgeting) є базовими умовами нейтралізації фінансового популізму та переходу до моделі відповідального управління публічними фінансами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Alesina A., Tabellini G. (2008). Why is fiscal policy often procyclical? *Journal of the European Economic Association*, Volume 6, Issue 5, 1 September 2008, pp. 1006–1036. URL: <https://doi.org/10.1162/JEEA.2008.6.5.1006> (дата звернення: 12.11.2025).
2. Brender A., Drazen A. (2005). Political budget cycles in new versus established democracies. *Journal of Monetary Economics*, 52(7), pp. 1271–1295. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2005.04.004> (дата звернення: 12.11.2025).
3. Drazen A., Eslava M. (2010). Electoral manipulation via voter-friendly spending: Theory and evidence. *Journal of Development Economics*, 92(1), pp. 39–52. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jdevco.2009.01.001> (дата звернення: 12.11.2025).
4. European Parliament. (2014). The new EU fiscal governance framework. Brussels: European Union, Economic Governance and EMU Scrutiny Unit (EGOV). PE 528.231 – July 2014. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760231/IPOL_IDA\(2024\)760231_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760231/IPOL_IDA(2024)760231_EN.pdf) (дата звернення: 12.11.2025).
5. IMF. (2025). Fiscal Monitor: Fiscal policy under uncertainty. Washington, DC: International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2025/04/23/fiscal-monitor-april-2025> (дата звернення: 12.11.2025).
6. Lyutiy I., Petlenko Yu., Drozd N. (2022). The importance of openness and transparency in the budget process in the defense and security sector of Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, 6(47), pp. 99–110. URL: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3900> (дата звернення: 12.11.2025).
7. Musgrave R. A., Musgrave P. B. (1989). Public finance in theory and practice (5th ed.). New York: McGraw-Hill.

8. OECD. (2024). *OECD Journal on Budgeting*, Volume 2024 Issue 1. Paris: OECD Publishing. URL: <https://doi.org/10.1787/16a2e919-en> (дата звернення: 12.11.2025).
9. Persson T., Tabellini G. (2000). *Political economics: Explaining economic policy*. Cambridge, MA: MIT Press. 533 p.
10. Кабінет Міністрів України (КМУ). (2015, 27 листопада). Павло Розенко: У разі зниження ЄСВ до 20% дефіцит фондів соціального страхування сягне понад 130 млрд грн. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248663213> (дата звернення: 12.11.2025).
11. Міністерство фінансів України (Мінфін). (2025, 15 вересня). 10 років Є-data: цифрова прозорість, що змінила країну. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/10_rokiv_ie-data_tsifrova_prozorist_shcho_zminila_krainu-5322 (дата звернення: 12.11.2025).
12. Петленко Ю. В., Сухіна Д. С. (2018). Взаємодія монетарної та фінансової політик з метою досягнення макроекономічної стабільності. *Бізнес-навігатор*, 1–2(44), С. 120–125. URL: https://business-navigator.ks.ua/journals/2018/44_2_2018/25.pdf (дата звернення: 12.11.2025).
13. Підлісна Т. В. (2021). Сучасні підходи до розвитку лідерства в органах публічної влади. *Право та державне управління*, 2, С. 158–164. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/26.pdf (дата звернення: 12.11.2025).
14. Ткаченко Н. М. (2011). Єдиний соціальний внесок: нарахування та сплата. Київ: Алерта. 88 с.

REFERENCES:

1. Alesina A., Tabellini G. (2008). Why is fiscal policy often procyclical? *Journal of the European Economic Association*, Volume 6, Issue 5, 1 September 2008, pp. 1006–1036. Available at: <https://doi.org/10.1162/JEEA.2008.6.5.1006> (accessed November 12, 2025).
2. Brender A., Drazen A. (2005). Political budget cycles in new versus established democracies. *Journal of Monetary Economics*, Volume 52 (7), pp. 1271–1295. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2005.04.004> (accessed November 12, 2025).
3. Drazen A., Eslava M. (2010). Electoral manipulation via voter-friendly spending: Theory and evidence. *Journal of Development Economics*, Volume 92 (1), pp. 39–52. Available at: <https://doi.org/10.1016/j.jdevco.2009.01.001> (accessed November 12, 2025).
4. European Parliament. (2014). The new EU fiscal governance framework. Brussels: European Union, Economic Governance and EMU Scrutiny Unit (EGOV). PE 528.231 – July 2014. Available at: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760231/IPOL_IDA\(2024\)760231_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2024/760231/IPOL_IDA(2024)760231_EN.pdf) (accessed November 12, 2025).
5. IMF. (2025). Fiscal Monitor: Fiscal policy under uncertainty. Washington, DC: International Monetary Fund. Available at: <https://www.imf.org/en/publications/fm/issues/2025/04/23/fiscal-monitor-april-2025> (accessed November 12, 2025).
6. Lyutyi I., Petlenko Yu., Drozd N. (2022). The importance of openness and transparency in the budget process in the defense and security sector of Ukraine. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, Volume 6 (47), pp. 99–110. Available at: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3900> (accessed November 12, 2025).
7. Musgrave R. A., Musgrave P. B. (1989). *Public finance in theory and practice* (5th ed.). New York: McGraw-Hill.
8. OECD. (2024). *OECD Journal on Budgeting*, Volume 2024 Issue 1. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://doi.org/10.1787/16a2e919-en> (accessed November 12, 2025).
9. Persson T., Tabellini G. (2000). *Political economics: Explaining economic policy*. Cambridge, MA: MIT Press. 533 p.
10. Kabinet Ministriv Ukrainy (2015, 27 lystopada). Pavlo Rozenko: U razi znyzhennia YeSV do 20% defitsyt fondiv sotsialnoho strakhuvannia siahne ponad 130 mlrd hrn. Uriadovyi portal [Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015, November 27). Pavlo Rozenko: If the Unified Social Contribution is reduced to 20%, the deficit of social insurance funds will exceed UAH 130 billion. Government Portal]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/248663213> (accessed November 12, 2025). (in Ukrainian)
11. Ministerstvo finansiv Ukrainy. (2025, 15 veresnia). 10 rokiv Ye-data: tsyfrova prozorist, shcho zminyla krainu [Ministry of Finance of Ukraine. (2025, September 15). 10 years of E-data: Digital transparency that changed the country]. Available at: https://mof.gov.ua/uk/news/10_rokiv_ie-data_tsifrova_prozorist_shcho_zminila_krainu-5322 (accessed November 12, 2025). (in Ukrainian)
12. Petlenko Yu. V., Sukhina D. S. (2018). Vzaiemodiia monetarnoi ta fiskalnoi polityk z metoiu dosiahnennia makroekonomichnoi stabilnosti [Interaction of monetary and fiscal policy to achieve macroeconomic stability].

Biznes-navihator – Business Navigator, vol. 1–2(44), pp. 120–125. Available at: https://business-navigator.ks.ua/journals/2018/44_2_2018/25.pdf (accessed November 12, 2025). (in Ukrainian)

13. Pidlisna T. V. (2021). Suchasni pidkhody do rozvytku liderstva v orhanakh publichnoi vlady [Modern approaches to leadership development in public authorities]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and Public Administration*, vol. 2, pp. 158–164. Available at: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2021/26.pdf (accessed November 12, 2025). (in Ukrainian)

14. Tkachenko N. M. (2011). Yedynyi sotsialnyi vnesok: narakhuvannia ta splata [Unified Social Contribution: Accrual and Payment]. Kyiv: Alerta. 88 p. (in Ukrainian)